

ter till eldens existens, är kunskapen om röken kunskapsgrund till kunskapen om elden. Den nyare subjektivistiska filosofien har en tendens att identifiera den högsta realgrunden med den högsta kunskapsgrunden, så t. ex. Fichte i teorin om det absoluta jaget. Förutsättningarna för denna identifiering finnas redan hos Cartesius, fastän denne ännu skiljer realgrunden (Gud) från kunskapsgrunden (självmedvetandet). I de vanliga världsbilderna tänkes g. vanl. endast som en i tiden före verkan fallande orsak. Men det vanliga antagandet, att allt måste äga en g., leder till metafysiska konsekvenser. För att icke hela orsakskedjan skall hänga i luften, tvingas man antaga en yttersta g., som är sin egen orsak (*causa sui*) och som ofta fattas som otidlig. — I uppfattningen om ändamålsorsaken fattar man ej föreställningen om ändamålet som g. utan ändamålet självt som kauserande. Penningens påverkar den girige och leder hans handlande. Genom en dylik uppfattning kan man fatta det absoluta som g., utan att det behöver träda i någon direkt förbindelse med det relativa och därigenom självt bli relativt. »Gud rör utan att själv röras» (Aristoteles). C. H.-m.

2. För sjöfarten farliga upphöjningar av sjöbotten. Från en strand eller ett skär utgående g. kallas landgrundning till skillnad från fritt liggande g.; utsjögrund kallas g. utanför kust el. skärgård. Om g:s utprickning se Utprickningssystem. — Uttrycket »för grund» nyttjas ombord för att beteckna, att ett föremål ej är djupt i förhållande till bredd el. längd; ett råsegl är således »för grunt», om det ej kan hissas i topp, sedan det skotats. (Ö-g.)

3. Se Grundläggning.

**Grundackord**, *mus.*, ett ackord i sin ursprungliga form (utan omvändning). G. äro treklangen och septimackordet.

**Grundbas**, *mus.*, fundamentbas (se d. o.).

**Grundbelopp** är den 1919 i 1910 års förordn. om inkomst- och förmögenhetsskatt (se d. o.) införda (§ 19 mom. 1) beteckningen för det belopp, varmed skatten av taxeringsnämnd påföres skattskyldig i enlighet med lagens bestämmelser och i lagen intagna skatteskalor. Den för alla skattskyldiga enhetliga procent på g., med vilken skatten utgår nästföljande år, bestämmas av varje års riksdag efter statsverkets behov av mindre eller större intäkter. Procenttalet, som 1921—25 varit 175, vilket inneburit, att skattskyldig haft att erlägga g., förhöjt med  $\frac{3}{4}$ , har sedermera sänkts till 170 för finansåret 1925—26, 160 för 1926—28 och föreslås till 150 för 1928—29. Skatten kan sålunda göras »rörlig» med beaktande av skattebehovet under olika år. — 1920 års förordn. om kommunal progressivskatt föreskriver likaledes taxering till g., på vilket regelmässigt mindre än hela beloppet utgår i skatt. E. F. K. S.-n.

**Grundbrott**, brott (brytning) av havets vå-

gor på jämförelsevis grunt vatten. G. uppkommer genom att vågrörelsen sträcker sig ända till sjöbotten. G. äro farliga för fartyg. I farvatten, där svåra dyningar, s. k. rollers, förekomma, ss. i Västindien och vid Atlantiska öarna, ha fartyg genom g. grundstött på 12 m djup. (Ö-g.)

**Grundböcker**, se Grundnoteringsböcker.

**Grunddamm**, se Damm, sp. 415.

**Grundelstjerna**, Carl Henrik, den förste svenske herrnhutaren (1701—54). På resa i Sachsen för att studera bergverken blev G. bekant med Zinzendorf och kom att deltaga vid brödräfsamlingens bildande. Han bidrog därefter att göra dess idéer kända i Stockholm (se Herrnhutare). Litt.: N. Jacobsson, »Den svenska herrnhutismens uppkomst» (1908). Hj. H.-t.\*

**Grundfond** i svensk bank skall enl. 1911 års banklagstiftning utgöra minst 1 mill. kr. och för s. k. folkbank 500,000 kr., vilken senare bestämmelse f. n. saknar praktisk betydelse, eftersom dylika ortsbanks icke längre finnas i Sverige. 1917 ändrades provisoriskt och 1920 definitivt bestämmelserna om proportionen mellan banks egna fonder och inlåning, så att den senare i bank med högst 5 mill. kr. egna fonder fortfarande ej må överstiga 5 gånger men i bank med mera än 5 mill. kr. ej 8 gånger beloppet av bankbolagets egna fonder. 1924 års bankkommitté har föreslagit bestämmelser, enl. vilka nedläggning av g. medges. Se i övrigt banklag samt 1897 års lag för Sveriges riksbank. E. F. K. S.-n.

**Grundform** (Oböjd form), den form av ett paradigm, som nämnes först vid »böjning» (den kortaste el. den, som är uppslagsord i ordboken), t. ex. nominativ av substantiv.

**Grundfärg**. 1. Se Färglära, sp. 150. — 2. Färg, varmed ett föremål bestrykes (»grundas»), innan det får sin slutliga övermålning.

**Grundharmonik**, *mus.*, grundackord (se d. o.).

**Grundhavsbildningar**, avlagringar på mindre djup än omkr. 100 famnar (180 m). Hit höra dels de egentliga strandbildningarna, dels avlagringar från en djupare zon till omkr. 180 m, s. k. schelfavlagringar. Jfr Kontinentalsockeln.

**Grundkallegrund**, ett omkr. 13 km långt stenrev vid S. Kvarnen ö. om Gräsö med en ovan vattnet synlig grundklack. G. avslutar Öregrundskärgård mot n. ö. På östsidan av revets n. ända är stationerat Grundkallens fyrskepp med radiotelegrafstation, mistsiren och klocka för undervattenssignaler.

**Grundkänning**, se Grundstötning.

**Grundlag**, den eller de lagar, som innehålla de grundläggande bestämmelserna om statsmaktens organisation och utövning. Grundlag kallas även författning, statsförfattning eller, vanligast, konstitution. Detta sistnämnda namn träffas

vid lagtima riksdag, och för dess genomförande fordras konungens och två lagtima riksdagars beslut; om vid en riksdag båda kamrarna förena sig om ett visst förslag, förklaras alltså detta vilande till vidare behandling och kan definitivt antagas först vid den lagtima riksdag, som sammanträder efter nya val till Andra kammaren. Enligt R. F. § 83 måste vid beslut om förklaring av g. förfaras på samma sätt som vid grundlagsändring.

Sedan *Finland* frigjorts från Ryssland, antogs 21 juni 1919 en *regeringsform* för Finland, vilken 17 juli samma år sanktionerades av riksföreståndaren. Lantdagsordningen av 20 juli 1906, med däri vidtagna ändringar, är fortfarande finländsk g. För ändring av g. kräves i regel, att ett förslag vid en riksdag antages såsom vilande och därefter, sedan nya val ägt rum, ånyo beslutes med  $\frac{2}{3}$  majoritet. Dock kan ett grundlagsändringsförslag med  $\frac{5}{6}$  majoritet förklaras brådskande och då omedelbart genomföras med  $\frac{2}{3}$  majoritet.

I *Danmark* är nu *Danmarks riges grundlov av 5 juni 1915* (med ändringar av 10 sept. 1920) gällande g. Om grundlagsändring stadgar § 94, att, om riksdagens båda ting antagit ett förslag och regeringen vill främja saken, riksdagen upplöses; om det efter nya val till bägge tingen antagits av närmast efter valet följande lagtima eller urtima riksdag, skall det inom ett halvt år föreläggas folketingsväljarna till godkännande eller förkastande genom direkt omröstning. Om därvid flertalet i omröstningen deltagande och minst 45 % av samtliga väljare röstat för riksdagsbeslutet och detta stadfästes av konungen, blir det grundlag.

I *Norge* bestämes i *grundloven av 17 maj 1814*, att förslag till grundlagsändringar skola framställas på första eller andra lagtima storting efter nya val och därpå först få företagas till avgörande vid första eller andra lagtima storting efter nästa val, varvid två tredjedels majoritet av stortinget kräves, för att ändringen skall bli definitivt antagen.

Bland samlingar av olika länders författningar kunna nämnas F. R. Darestes, »Constitutions modernes» (3:e uppl. 1909); W. F. Dodds, »Modern constitutions» (1909); P. Poseners, »Die Staatsverfassung des Erdballs» (1909); F. Moreau och J. Delpesch, »Les réglemens des assemblées législatives» (2 bd, 1906—07). I Sverige påbörjades 1912, enl. beslut vid 1911 års riksdag, ett stort anlagt översättningsarbete, »Främmande grundlagar», varav en del, omfattande tyska stater, utkom 1918, utg. av C. A. Reuterskiöld och V. Rinander, en del 1921, omfattande Amerikas förenta stater, samt en del 1926, omfattande Nederländerna, Danmark, Norge och Island, båda utg. av V. Rinander ensam. H. T.-n.

**Grundläggning** för ett byggnadsverk har till ändamål att överföra belastningarna från byggnaden till de bärande jordlagren eller berggrunden på sådant sätt, att för byggnads-

dens bestånd menliga sättningar och sprickbildningar icke uppträda. En likformig sättning innebär i regel ingen olägenhet, även om den är jämförelsevis betydande. Vid g. måste därjämte hänsyn tagas till de inverkanar grundmurarna efter färdigställandet kunna bli utsatta för, ss. frost och väta.

För att utröna jordlagrens beskaffenhet verkställas undersökningar, vanl. medelst sondborr, bestående av sammankopplade fyrkant- el. rundjärnsstänger, vilka tryckas, vridas eller, vid större motstånd, stötas ned genom jordlagren. Av det motstånd, som möter mot sondens nedträngande, avgöres jordlagrens bärighet, och ang. deras beskaffenhet kan man även genom sonderingen få en ungefärlig föreställning. Vid viktigare grundläggningsarbeten upptagas provgropar och verkställas provbelastningar. — Utgöres grunden av berg eller fast botten på ringa djup under markytan (eller källarbottnen), nedföras grundmurarna till dessa lager. Om fast botten anträffas först på större djup och de därovan befintliga lagren bestå av jord, grus, lera eller sten, är grundläggningssättet beroende av dessa lagres beskaffenhet. Under alla förhållanden bortschaktas matjorden och f. ö. all jord, som innehåller organiska beståndsdelar, ävensom i regel utfylld mark. Anträffas därunder lagrat grus, fastare sand eller styv lera, nedföras grundmurarna till minst frostfritt djup i nämnda lager. Det frostfria djupet är beroende av de klimatiska förhållandena på byggnadsplatsen, i viss mån även av markens beskaffenhet, och varierar från 0,8 m i s. Skåne till 2,3 m i nordligaste delarna av Lappland. I regel måste grundmurarna förses med en tryckfördelande bottenplatta, vars bredd bestämes av jordlagrens bärighet. Utgöres lagren mellan fasta botten och grundmuren av lösare, dock ej alltför blöt, lera eller fin våt sand, kan g. understundom verkställas på dessa lager, om den tryckfördelande bottenplattan utsträcker under hela byggnaden. Mindre vanligt är numera att i dylika fall utbreda belastningen på en större yta medelst en bädd av tillstampat grus, sand- el. grusspättning. Om grunden närmast fasta botten består av lösa lager men därovan, intill minst 2—3 m djup från bottenplattan räknat, av bärfärdigt sand eller grus, behövas i regel inga särskilda förstärkningsåtgärder vidtagas. — Ha jordlagren mycket ringa bärfkraft (våt lera eller mycket fin vattendränkt sand), utföres grundförstärkning, oftast medelst pålning. Pålarna neddrivas till fast botten, om djupet till denna ej överstiger 15—20 m; vid större djup användas friktionspålarna, som ej ha större längd än i regel 15—18 m men ökas till antalet och placeras på större avstånd än i nyssnämnda fall, så att belastningen kan genom friktion överföras från pålarna till jordlagren. Träpålarna användas, när pålarna till hela sin längd omgivas av vatten eller våt lera; är detta ej